

משרד החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

עלון הדרכה להוראת פרשת השבוע
ע"פ הגליונות של נחמה ליבוביץ

שלח (תשכ"ו)

הפטרה

יהושע פרק ב'

הקרבה בין הפרשה ובין ההפטרה בולט הפעם לעין - שליחות מרגלים פה ושם. ואולם דוקא קרבה זו היא שעוררה פרשנים רבים להשתומם על מעשה יהושע ולהקשות עליו ביחוד לנוכח התוצאות העגומות שהיו לשליחת המרגלים הראשונה, וכן מקשה הרלב"ג:

למה לא סמך יהושע על דברי ה' ית' שהבטיחו שלא יתיצב איש בפניו כל ימי חייו, ולמה הסכים לשלוח מרגלים עם מה שהתפרסם לו מה שהגיע מהתאחר ישראל במדבר על דבר המרגלים אשר שלח משה?

והוא מיישב שאלה זו בישוב אשר האברבנאל מתנגד לו התנגדות נמרצת. אבל לא זו בלבד היא "המבנה שנוכח בה" הפרשנים, שמרמז לה המלבי"ם (שאלה ב'), אלא יש כאן שאלה חמורה בעתוי השליחות, וכבר עמד על כך רש"י.

א' ד"ה "וישלח יהושע" על כרחי אני צריך לומר שבתוך ימי אבל משה שלחם, שהרי לסוף ג' ימים שתמו ימי אבל משה עברו את הירדן, שמשם אנו למדים שמת משה בז' באדר, כשאתה מונה שלשים ושלושה יום למפרע מיום שעלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון. ועל כרחך משנשתלחו המרגלים לא עברו את הירדן עד יום החמשי (= מיום שליחתם). שנאמר (פסוק כ"ב) "וישב שם שלשת ימים עד שבו הרודפים, בו בלילה (פ' כ"ג) "...ויעברו ויבואו אל יהושע בן נון...". (פרק ג' א') "וישכם יהושע בבקר ולסעו מהשיטנים", הרי יום רביעי (ג' א') "וילינו שם טרם יעברו", נמצא שלא עברו עד יום חמשי.

ואולם לא כך מפרשים מפרשים אחרים, אשר קשה היה להם שבעוד כל העם עסוק באבלו של משה וכבר שלח יהושע מרגלים והתכוון לבאות! ולכן נסו לפרש מלת (א' י"א) "בעוד שלשת ימים אתם עוברים" באופן אחר. יעויין ברלב"ג.

ושוב בדרך אחרת נסה הגר"א לפתור את שאלתנו: ובראה שבאותו יום שתמו ימי אבל משה, דחיינו יום ששה בניסן באותו יום שלח מרגלים ובאותו היום באו אצל רחב ושלחה אותם תחילת ליל שביעי וישבו בהר יום ז' ויום ח' וליל ט', הרי שלשת ימים, ובאותו הלילה הלכו ליהושע "וישכם יהושע בבקר" ביום ט' "וילינו שם טרם יעברו" ליל עשרה בניסן וביום עשרה עברו את הירדן.

מכל מקום על המורה, לפני העמידו את תלמידיו בפני שאלה ב, להצביע על שלשת הפסוקים: א' י"א "...כי בעוד שלשה ימים אתם עוברים את הירדן..."; ג' ב' "ויהי מקץ שלשת ימים ויעברו השוטרים בקרב המחנה..."; והעיקר ג' י"ט "והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון", כדי שבינו מה הם הקשיים שבהם מתחבטים פרשנינו.

שאלת לשון יחיד של "ותצפנו" העסיקה רבים מן הפרשנים הראשונים והאחרונים. בצורה פשטנית יותר מדי מיישב אבן כספי:

ד"ה ותצפנו: לוחט טרחו בזה הקודמים, כי כן נכון לרבים לומר כל לשון יחיד כמו לשון רבים וכן היפך זה, ר"ל ליחיד כל לשון רבים כמו לשון יחיד, וזה ידוע ליודעי הגיון. והמשל היותר נמרץ כתוב (מלכים ב' י"ט י"ד) ויקח חזקיה את הספרים... ויפרשחו לפני ה'. ובישעיה כתיב (ל"ז י"ד) "ויקראו ויפרשחו".

ואולם הכלל הזה "לומר לרבים לשון יחיד" מלבד מה שהוא מפוקפק מאד, עדיין אינו עונה כלל לשאלה, למה נבחרה צורה זו - גם אם נקבלה "כנכונת" דוקא במקום זה וזה? ולא במקום אחר.

בדרך אחרת נסה לפתור יחזקאל קויפמן:

ד"ה ותצפנו: כמו ותצפנו.. חלופי וי"ו ומו"ס עיין גם ח'
ל"ג וכל ישראל וזקנין ושוטרים ושופטין עומדים מזה ומזה
לארון... חציו אלוסול'הר' ...
(חציו לפי פרושו: של "כל ישראל")

וכן נלמדים ב' י"ז ל"ד: "ען היום הזה הם עושים כמשפטים
הראשונים, אינם יראים את ה' ואינם עושים כחוקותם וכמשפטים
וכתורה וכמצוה אשר צוה ה' את בני יעקב.

וחנה קשה לקבל את הכלל הזה של חלופי וי"ו במי"ם על סמך שני המקומות הללו
בלבד. ובפרט שאת המקום האחרון ניתן לפרש - כפי שפרשו רש"י - "כחוקותם וכמשפטים
שהיה עליהם לעשות משנתגירו". לכן נראים דברי המפרשים הרואים בצורת "ותצפנו"
כונה מיוחדת: המתאימה למקום זה ולסיטואציה זו דוקא.

בשאלה ה' יש להסב תשומת לב הלומדים לכך, עד כמה עלולה רציונליזציה מופרזת
להחטיא את כונת הפסוק. האמנם רק בקיאותה של רחב במצבה האפסטרטגי של מדינתה היא
המדברת מתוך ה"ידעתי" שלה? האין כאן ודאות אחרת לגמרי שהביאה אותה לכך לעזב
עמה למלכה?

נחמה לינוביץ